

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clarissimi Viri Henr. Zoesii Amersfortii, In Academia
Lovaniensi I. V. D. Et Antecessoris Commentarius In Jus
Canonicum Universum, Sive Ad Decretales Epistolas
Gregorii IX. P. M.**

Zoesius, Hendrik

Coloniae Agrippinae, 1691

Titulus XXI. De Sortilegiis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62329](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62329)

Pont. aut ab eo deputati, accipienda sunt re-
scripta in persona ab impetrante, sub poena ex-
communicationis in laicis; suspensionis in Cle-
ricis nisi excuset dignitas, d. c. 4. Quae poena
cellat hodie, cum passim per Nuntios impe-
trentur rescripta, Papa sciente & tolerante, Gl.
ad d. c. 4. v. *subiacent*. Certum est, damnum da-
rum per litterarum falsationem refundendum
esse à reo, secundum dicta.

TITULUS XXI.

De Sortilegiis.

SUMMARIUM.

1. Sortes quid, & quotuplices.
2. Divisoria ex se licita.
3. Damnata tamen in electionibus ad dignitates
Ecclesiasticas & officia.
4. Electi paria suffragia an sorte dirimi pos-
sint?
5. Electio per sortes facta an ipso iure nulla?
6. Lites super beneficiis an rectè sortibus sopian-
tur.
7. Sortes licita in electionibus ad munia civilia.
8. Sortes consultatoria cur & quatenus dam-
nata.
9. Divinatoria omnino illicita & damnata.
10. Poena huiusmodi sortilegii.
11. Magia quid, alia naturalis, alia supersti-
tiosa.
12. Superstitiosa effectus. 1. *Ars effectrix scien-
tia.*
13. II. *Ars effectrix sanitatum.*
14. III. *Ars effectrix maleficii.*
15. Poena maleficiorum ultimum supplicium.
16. Qua & eos manet, qui pugnent o quodam de-
libuti deferuntur per aera ac tripudia.
17. Poena item maleficorum est ignis.
18. Iure Canonico an tales excommunicati ipso
iure.
19. Libri artis magica prohibiti.

Quia falsitatis quamdam speciem habent
sortes, ideo de his proximè subjicitur.
Quae tamen non possunt generaliter tamquam
superstitiosae & prohibitaè condemnari; cum
& in lege veteri inveniaturs earum usus, quia

ministra sacerdotalia sorte distribuantur
*Luce 1. & in Lege gratiae, quia Martham
electus est. Act. 1.*

Significatio nominis varia est, magis una
communis, & huic loco accommodanda
qua capitur pro fortuito casu ad aliquem
dum, secundum ejus eventum, vel ad
eum quid cognoscendum seu revelandum.
Simplicem sortium ponunt speciem, sicut
Divisoria, quae significant simplicem
casum, quo inquitur, vi pacti aut conven-
tione, quid cuique sit attribuendum ad
signandum, sive agatur de patrimonio
honore, aliave re; cuiusmodi pactio
voluntatem quasi condicionatam, fieri
fiat aut eveniat, quae transit in abso-
luta conditione. Habet locum in elec-
tionibus, electionibus. Alias *Consultoria*
quibus inquitur, quid sit agendum tamquam
bonum utile, tutum, vel è contra, sicut
consilii. Alias denique *Divinatoria*, quae
inquitur cognitio futurorum. Quae
species generali nomine possunt dici
sultoria & divinatoria; siquidem omni-
quisitio occulti est quaedam conditio
omnis praedictio ac praecognitio illius
dici divinatio; proprie tamen his
expresse consultitur Daemon, istis verbis
Molin, *ad consuet. Paris. s. 13. Gl. 1. num. 1.*
14. Suar, *De statu relig. tomo 1. Tract. De
stic. c. 12. num. 2.* Sanchez *in Dical. lib. 2.
num. 56. Del-Rio de Magia lib. 4. c. 1. num. 1.*
2. §. *Decimum.*

Divisoria nec de se male sunt, nec
hil continentes superstitionis, cum acci-
nentur ad rei incertae cognitionem, nec
tineant aliquam invocationem demonum,
que prohibitaè generales de jure, cum
lex civilis aut Canonica tales detur, nec
civile in variis casibus approbet, ut in
sum ambo 14. D. de judic. l. 3. C. communi
gat. §. *Optionis inst. de legat. ad rolendat
troverfias ex mutuo consensu partium, qui
possunt privatam legem neutri parti
sam statuere: ut jus, quod dividi
quit, nec omnibus applicari, per
sortium incertitudinem terminatur.
Canonicum improbasse leges in
casibus nullibi invenitur. Quo*

quod certæ per sortes sint distributæ, Numer. 33.

3 In electionibus tamen ad dignitates Ecclesiasticas & officia sortium usum damnat Pont. absolute, & sine restrictione c. fin. b. 1. Adeo ut etiam in eligendis compromissariis ad faciendam electionem sortes improbetur, d. c. fin. Ratio est, quod quæ intellectu & rationis delectu fieri debent, casu & fortuæ non sint subijciendæ, ne contingat eligi indignum, aut minus habilem. Quæ ratio etiam obtinet in compromissariis eligendis, quia provilio Ecclesiæ mediatè reductur in sortem, & posset fieri electos taliter compromissarios non ineptos ad ad illud munus. Vid. Suarez d. c. 12. num. 5.

4 Quid si duo electi habeant paria suffragia, an sorte possit dirimi questio? R. Posse videri cessare periculum, de quo paulò superius, cum uterque iudicetur sufficienter idoneus, & non mittatur fors super electione simpliciter, sed ut illa facta effectum habeat in altero electorum. Ut ex natura rei & per se possit videri fors non illicita, præcipuè ubi aliud remedium deest. Nihilominus ex vi juris communis verius est, divisionem isto in casu per sortem non esse licitam, cum in universum & sine limitatione prohibeatur sortium usus in electionibus, d. c. fin. omnisque electio aliter facta quam per habentes jus eligendi, aut per compromissarios sit reprobata, c. quia propter 42. sup. de elect. D. inde superest aliud remedium, ut nimium ad compromissarios negotium referatur terminandum. Possunt & per superiorem compelli ad concordiam, cui si non pareant intra tempus præstitutum, devolvetur electio ad superiorem, Gl. in c. duobus de rescrip. in 6. Felin. in c. 5. de rescrip. Suar. d. loco num. 6. 7. & 8.

5 Q. II. An electio per sortes celebrata ipso jure sit nulla? R. Posse videri, non esse nullam cum d. c. fin. dicat quidem illam reprehensione dignam, non tamen tam innovet quam confiter, ut videatur supponere validam. Dandum tamen, esse nullam, cum contineat vitium in forma præscripta d. c. quia propter 42. quod factam, non sit vana forma ubi præscripta, vult esse irritam. Nec facit, quod in d. c. fin. Pont. confiter electionem; quia electio, de qua ibi, non continet vitium in forma præscripta.

d. c. 42. cum secundam ejus formam electio sit facta, per scilicet compromissarios, licet in eo erratum sit, quod in compromissariis eligendis fors intervenit; qui modus, cum non rejiciatur d. c. 42. non ponit vitium in forma. Et licet potuerit irritari, non tamen irrita dici potest: quia in d. c. fin. non ponitur ullum verbum irritans, ut ex gratia Pontificis sit confirmata, Gl. ibi Suarez ubi sup. num. 9. & 10.

6 Q. III. An liceat uti sortibus in terminandis litibus super beneficiis? R. Lites super rebus profanis & civilibus ita rectè sopiri, cura recedat pacto à lite nihil superstitiosi contineat, aut improbi. Abbas d. c. fin. n. 3. Super beneficiis neutiquam licere, eò quod verè contineatur electio alterius per sortes, & detur vitioso ingressus, contra text. c. 1. d. R. l. in 6. Posset enim fieri, ut hac via beneficium obtineret quis sine titulo, quem non potest alter alteri dare. Ut sufficienter hæc ratio dicenda sit impedire sortium usum, etiamsi in d. c. fin. tantum improbetur sortium usus in electionibus, quod quia odiosum, restringendum ad proprietatem verborum, cum sufficiat ex alio capite colligi prohibitionem istius usus. Et hoc si spectes ejusmodi compositionem privata litigantium auctoritate initam, quia non potest tollere vitium ingressus partium confensus, nam publica auctoritate caveatur periculum vitiosi ingressus. Quo facit, quod partes inter se super lite in beneficiis non rectè transigant, c. fin. sup. de pact. in manibus tamen iudicis ejusque auctoritate admittatur compositio, juxta quam sententia prolata tenebit, c. nisi sup. de probon. ubi Abbas per quam cui adjudicatum erit beneficium, verè illud consequetur ex titulo sufficienti. Ut idem dicendum sit in pacto sortium; iudice approbante inito, quod quasi est materiale, tota ratione consistente in auctoritate iudicis, purgantis vitiosum ingressum per titulum sufficientem. Plura de hac questione Suarez d. loco num. 11. & seqq.

7 Q. IV. An sortes sint extra reprehensionem in electionibus ad munera civilia? R. Ita rectè dici, & utum esse frequentem, civiles administrationes sorti committi; non obstante dispositione Canonica, quæ licet absolute loquatur in electionibus, rectè tamen restringitur

Dddd gitur

honore dignitatis suspensus, beneficiis privatus, in Monasterio crimem luit, nisi eum simplicitas & bonus zelus excuset, *can. si quis Episcopus* xxvi. q. 5. Laicus ab ecclesie communionem pelli debet, *can. si quis Clericus* d. 9. 5. Monitus perseverans castigandus verberibus nisi liber sit, qui carcere detinendus, ut hac castigatione ad metum redeat sanitate, *can. contra ibid.* Clericus quadam simplicitate ex altorum aspectu veritatem facti occulti inquirens, ad animum aut amplius iudicis arbitrio suspenditur, pro facti qualitate, ab altaris ministerio, *c. 2. h. e.* Quod si conjuncta fuerit haereticus sortilegio, ut quando attribuitur demoni, quod est solus Dei, quod de re videndus Grillandus *De sortil. qu. 10. & Del Rio de Magia lib. 5. sect. 15.* tamquam haereticus venit puniendus reus.

11 Divinationi conjuncta est Magia, imò sub ea largè comprehenditur, cum in Scriptura artioli, divini augures, incantatores Magi appellentur. Habet utraque eandem originem, ejusdemque demonis innitur societati: strictè tamen sumptum hoc nomen distinguitur à divinatione, quæ ordinatur ad agnoscendum futura & occulta, cum Magia ordinetur ad operandum quid non virtute Dei, sed demonis. Est autem hoc nomen sapientiae, attributum iis, qui quid praesire possent, aut supra captum hominem operari. Duplex est, una naturalis, altera superstitiosa, illa per se non est mala, cum sola cognitione & industria naturali nitatur. Cavendum tamen curiosis, cum sit periculosa, & propinqua superstitiosæ, quæ mala est; & describitur esse facultas seu ars, qua vi pacti cum demonibus iniuriam & communem hominum captum superantia efficiuntur; sive ars faciendi aliquid virtute demonis sive hominibus sit proficuum, sive nocivum Vid. *Suar. de superstit. c. 14. n. 2. 3. & 4. Less. De iust. & jure lib. 3. c. 44. dubit. 1.*

12 Effectus hujus ad tria capita referuntur, scilicet. Primò, ad artem effectricem scientiæ vel cognitionis, quæ per ordinarij quidem studium haberi possit, extraordinario & præternaturali modo non à Deo, sed à demonis infunditur pacto prævio. Ad quam r. d. c. refulentis artem, quam vocant Notoriam, quæ ad obtinendam scientiam utitur vanis observantiis jejuniis, orationibus ad Deum, figuratum in

speculationibus, aliisque, non ut causis, sed ut signis supervacuis, per hujusmodi promittens subitè extraordinariam scientiã, non sine pacto implicito eum dæmone. Ut ejusmodi ars merito Christianis sit vitanda, neque enim talis scientia expectatur à Deo, cum expectetur per infusionem ex vanis observationibus, ignotis verbis, jejuniis, orationibus, tamquam causis, quibus Deus istam vim attribuisse nusquam legitur. Ut ita operatus convincatur à dæmone ejusmodi scientiam consequi velle, non citra idololatriæ superstitionem, siquidem illi attribuit virtutem soli Deo competentem D. Thom. 2. 2. q. 69. art. 1. *Suar. d. loco c. 15. n. 4. & seqq.*

13 Secundo, Ad artem effectricem sanitationum, sive circa corpora humana, sive animalia, arbores, & similia, non per modos naturales, quibus naturalis vis adesse sanandi, sed per verba ignota, characteres, signa, imò & verba sancta, cruces, reliquias Sanctorum, cereas etiam imagines, scedulas, quibus ignota nomina & characteres continentur, sacra etiam verba committentur. Quæ & similia adhibentur ut signa, ex quibus effectus producat, quicum non sit talibus naturalis, nec supernaturalis, utpote non attributus, cum sapiant potius vanitatem, quam pietatem, à dæmone istum effectum expectari ac procurari dicas necesse est. Sic appendere collo scedulas, quibus characteres & ignota nomina descripta sunt, aut signa, etiam sacra verba commixta, aut eas cuti infigere, secumve gestare, ad effectum, ut ab adversis immunis sis, ab igne non laedaris, vulnerari omnino nequeas, aut saltem non certo armorum genere, quis diabolicum non judicaverit, cum talibus non ad sit causa naturalis ad effectum illum producendum? Et licet sanctum & religiosum sit, initium Evangelii S. Joannis, aut reliquias collo suspensas habere, bona fide sperando protectionem divinam, certò tamen, & infallibiliter illum sperare, quasi Deus ejusmodi effectum illis promississet, non caret tentatione Dei, nec superstitione vacuum, ideoque illicitum, præcipuè si vana adhibeantur. Hinc philacteris uti prohibitum sub anathemate, *can. 1. & 4. xxvi. q. 5. ubi in can. fin. post alia ad Magiã spectantia enumerata, subiicitur: Ad hac pertinet ligaturæ execrabilius & mediocris, quæ ars non commendat Medi-*

Dada 2. corum.

eorū seu in precationibus, seu in characteribus suspendendis atq; ligandis; in quibus omnibus ars demonum est, ex quadam pestifera societate hominum & Angelorum malorum exorta. Unde hac cuncta vitanda sunt Christiano & omni penitus execratione repudianda atque damnanda. Hinc patet, quid dicendum de usu ligandi stramina circa arbores, ut libereris à febris: quis enim non dicit eum esse superstitiosum & damnandum. Quid inter stramen antipathiae esse potest, ut hoc ligatum circa arborem febres cessare faciat? Idem judicandum de verbis, quibus utitur vulgus, ut mulieres gravidæ facilius à partu liberentur, & de aliis similibus nugis, nec ex se naturalem aliquam vim habentibus, nec supernaturalem à Deo attributam. Ut non possis non fateri ab Angelo malo ejusmodi effectum procurari, ideoque talia vitanda homini Christiano, Vide plura de hac re apud Suar. d. c. 15. n. 8. & seqq. Del Rio. lib. 1. c. 4. per tot.

14 Tertio, Ad artem effectricem maleficij, unde Malefici dicuntur hac arte utentes, & vulgari vocabulo Magi, à scientia. Sunt hac in re evidenter nota signa pacti cum demone initi, quod tota hæc actio ad deceptiones, impuritates, injurias ordinetur, præferens vanitatem, irreligiositatem, idolatriam, adjutorium diabolicum. Diabolus enim ope per susurros, incantationes, diras, devotiones, cereas imagines fixas, cineres sparsos, tactu, halitu, varia moluntur in hominū perniciem malefici, eos enecantes, cruciatibus doloribusque adfligentes animalia, perdentes elementa, turbantes tempestates, ventos, imbres grandines, siccitatem, tonitrua procurant, menses destruentes, ad impudicas libidines stimulant, et aliaque similia, l. 4. s. 6. C. de malef. & Mathem.

15 Dignissimum hominum hoc genus morte durissima qui neget, nisi ex complicitibus, nescio an sani sit cerebri: Ut rectè Imp. d. l. 5. ultimo suppl. cio maleficos jubet adfici; discipulos etiam puniri velit, l. pen. C. d. tit. consulentes deportari, l. 3. C. eod. pœnam quoque mereri dicat malefici reos non deferentes, l. fin. C. eod. Imò optimæ mentis judicijque sunt dicendi, qui ad pœnam capitalem sufficere judicant, quod cum demone pactum quis inierit, etique adhæreat. Deo suo deserto, juxta illud

Exodi. Maleficos non patieris vivere, etiam si tam nocent, quam proficit & proficitur hominibus, avertendo ab illis mala. Non obstat d. l. 4. quæ tantum eos vulgè puniri præcipit, si sua magica abutuntur in hominum perniciem non etiam qui proficiunt, eam dispositione in paganismum, gravissimæque reprehensio in Leone Nov. 6. s. qui & hos puniri præcipit. Nihilominus dictam dispositionem non tam aptè facta magica, quæ sunt proficua, quæ non nocent, quod nec fiat contra justitiam, nec publicam quietem turbent.

Ut rectè etiam eos puniendos dicitur pacti cum demone, nocti quodam negotio per aera volitant, & diversis locis seorsum transcurrunt, & ad tripudia, aliæque corporaliter, ut habere eorum numerum testatur Grill. ind. De sortil. q. 7. n. 7. De lib. 9. 10. & lib. 5. sect. 16. n. 4. & s. qui dicitur & confirmatam ipsorum magorum & magatationibus & confessionibus, expressisq; omnium populorum & secularium, arguere nihil aliud sit quam insanire. Ab his tamen, qui aliter sentire videntur, dicitur can. Episcopi 12. XXXVI. q. 5. Et videtur hæc negotiorum cum ibi judicatur, necesse esse habere demonum & phantasmata, ad leventes mulieres credunt cum Diana se equitate spectantis, & intempesta noctis silentio multa spatia pertransire. Verum dicendum præ istum Canonem esse dubiæ fidei & auctoritatis, quod in Concilio, ex quo non inveniatur; traditione tamen acceptum, tamquam si esset Conc. Ant. Secundo itaque dicendum in isto Canonem esse sermonem de veris sagis & maleficis, quibus hic tractamus, sed de mulieribus quibusdam, quæ credebant aliquam Dianam, illi veram potestatem accipere, cujus virtute per aera ferrentur, & ad illud obsequium vocarentur. Item de Hæreticis sentientes per gravem errorem, quo malefici & alias imbuebant, qui cum sit contra illud ibidem damnatur. Ita Suar. c. 16. no. 11. De Rio d. sect. 16. circa fin. Less. lib. 2. c. 44. no. 1. Ut non possit d. Canon, pro his facere, qui taliter istam translationem corporum seque fieri, & ideo sagas maleficas puniri debent, sed dimittant contra sacram Superstitionem.

que vult maleficos occidi. Quamvis non sit negandum, non raro illud istis mulierculis per dæmonem, dum putant se per aera ferri, cum quietæ in cubili jaceant, ut docuit aliquando experientia; cum & è contra per aera ferri habeat quoque experientia, & ea vis dæmonij adsit, ut videte est ex Christi exemplo, qui à diabolo statutus super pinnaculum templi, & adsumptus in montem excelsum, Matth. 5.

17 Ut ut sit, dignissimus morte, quisquis Deo suo tel. eto, hac arte imbutus, etiam si hominem nullum occiderit, secundum Legem divioam Exodi c. 22. *Maleficos non patieris vivere.* & Lev. 20. *Vir sive mulier, in quibus Pythonicus sive divinatorius fuerit spiritus, morte moriantur.* Ignis pœna auspiciibus propolita, l. 3. C. de malef. consuetudine extensa ad omnes maleficos, magos, fortarios, lamias, ita dictas, quod pueris necem adferant, unde & dicuntur striges. De cujus justitia nemo dubitare debet, quod sit conjuncta hæresis aut apostasia; procurantur per tales & cædes, & gravissima damna; & ut nihil sit ejusmodi, satis tamen criminis est, pactum cum dæmone iniisse.

18 Jure Canonico volunt aliqui excommunicati hoc ipso tales, per text. in can. si quis XXVI. q. 1. qui habet: *Si quis ariolos, aruspices, aut incantatores observaverit, aut phylacterius usus fuerit, anathema sit.* Alii tamen Canones habent tantum excommunicationem esse ferendam, can. si quis 9. & can. Auguriis XXVI. q. 5. Posset dici, *Anathema sit*, idem est, ac si dictum esset, *anathematizentur*: est enim verbum, *Sit*, futuri temporis, & ut foret dubium, tamen in motiorem partem accipiendum, propter alios textus, & quia de pœna agit. Navarr. in Summa c. 27. n. 12. Suar. De superst. c. 19. n. 4. Sanch. in Decal. lib. 2. c. 39. n. 90. Nisi dicamus fuisse olim excommunicationem latæ sententiæ, sed consuetudine non receptam, si non sit conjuncta hæresis, quam non semper esse conjunctam patet ex c. Accusatus §. sanè De hæres. in 6. ubi Pont. præcipit inquisitoribus, nec se cum divinatoribus & sortilegis intromittant, nisi hæresis sapient manifeste; ut supponat, non semper hæresis sapere. Suar. d. loco n. 7.

19 Tenentur præterea ad restitutionem damnorum, quæ præstigiis suis caussarunt aliis, ex generali regula, c. Peccatum De R. I. in 6. Deni-

que supersticio ista tum artis divinandi, tum magicæ ut magicis deprimatur & eradiceatur, libri omnes de ea agentes sunt prohibiti, ut nec legi nec haberi possint, sed corrumpendi sint, l. 4. §. 1. D. Fam. excise. Olim fuit & Ethnicis curæ hujusmodi libros inquirere, inventos comburere, eos, penes quos inventi, punire; honestiores de portatione, viliores capitis pœna. Paul. §. Sent. tit. 23. Constat etiam ex Actis Apostolorum c. 19 in principio nascentis Ecclesiæ, eos, qui fuissent curiosi sectati contulisse libros hujusmodi, qui erant magni pretii, colque combustisse. Sed & in indice librorum prohibitorum editio ex jussu Concilii Trid. Reg. IX. libri omnes & scripta Gomania, Hydromantia, Actomantia, Chiromantia proflus rejiciuntur.

TITULUS XXII.

De collusionione detegenda.

SUMMARIUM.

- 1. Collusiones cur falsi speciem habeant.
- 2. Pœna.

Falsi speciem habent collusioniones eorum, qui ex pacto id agunt, occulta quadam conventionione, simulatè, ut alter in causâ succumbat, aut superet, non ex animo, sed tralatio accusandi munere defungentes, sponte varicantes, & cedentes ultrò, parte sua prodita, l. 1 § pravaricationem D. ad S. C. Turpil. ubi vide dicta.

Per collusioniones istas ne contingat Rem. 2 publ. lædi, non impedit absolutio, quominus reus iterato impetatur super crimine, & contra eum inquiratur, c. 1. 2. & fin. h. t. Accusatur prævaricationis convictus ab accusando repellitur, l. 3. D. de prævaricat. Super beneficio facta collusio facit utrumque litigantium eo privati, ne dolus suus alicui proficiat; non quidem ipso jure, sed per sententiam. Pœnio vero beneficio per collusionem imposta ipso jure nulla est. Gigas de Pensionib. qu.

- 42. Wamel. Conf. 173. n.
- 3. de præben.

* *

Dddd 3 TITU.